

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Філіпенко Т.В., д.держ.упр, професор,

Філіпенко А.С., к.ю.н.

Донецький юридичний інститут МВС України,

м. Кривий Ріг,

Інтегрування економіки України у світове господарство, її участь у різних видах міжнародного підприємництва підвищує роль та значення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) підприємств [1, с. 3].

Серед обов'язкових елементів правового статусу суб'єктів ЗЕД є їх загальні та спеціальні права й обов'язки. Загальні права та обов'язки, притаманні усім суб'єктам господарювання, що здійснюють свою діяльність як на території України так і за її межами. Спеціальними правами та обов'язками суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності наділяються в процесі її здійснення.

Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» суб'єкти ЗЕД наділені наступними спеціальними правами:

– здійснювати будь-які види зовнішньоекономічної діяльності та зовнішньоекономічні операції, прямо не заборонені законами України, незалежно від форм власності та інших ознак;

– відкривати будь-які не заборонені законом валютні рахунки в банківських установах, розташованих на територіях інших держав;

– самостійно розпоряджатися (після сплати передбачених законом податків і зборів) валютною виручкою від проведених зовнішньоекономічних операцій (крім передбачених законом випадків);

– одержувати в іноземних фінансових установах на договірній основі валютні кредити на умовах, що не суперечать законодавству України;

– обирати контрагентів та укласти з ними зовнішньоекономічні договори (контракти);

– обирати за домовленістю з контрагентом за зовнішньоекономічним договором/контрактом юрисдикційний орган, що розв'язуватиме між ними спори;

– обирати за домовленістю з контрагентом за зовнішньоекономічним договором/контрактом національну належність законодавства, що застосовуватиметься при розгляді таких спорів;

– користуватися державним захистом своїх прав та законних інтересів у разі їх порушення за межами України шляхом звернення до дипломатичних та консульських установ, державних торговельних представництв, а також в інший спосіб, визначений законом.

Спеціальними обов'язками суб'єктів ЗЕД є дотримання вимог чинного законодавства про зовнішньоекономічну діяльність, а саме:

– здійснення у передбачених актами законодавства випадках ліцензування та квотування імпортно-експортних операцій, а також виконання умов їх надання;

– дотримання вимог щодо змісту, форми та державної реєстрації зовнішньоекономічних договорів (контрактів);

– у разі здійснення ЗЕД в Україні у формі створення іноземним суб'єктом господарювання (зі статусом юридичної особи) філій, представництв, інших відокремлених підрозділів (без статусу юридичної особи) – здійснити реєстрацію подібного суб'єкта в установленому порядку;

– у разі запровадження в установленому порядку режиму обов'язкового розподілу валютної виручки від проведення зовнішньоекономічних операцій

між суб'єктами ЗЕД та уповноваженими державними валютними фондами здійснювати відповідні відрахування іноземної валюти з дотриманням передбачених для цього процедур;

- вести бухгалтерський та оперативний облік зовнішньоекономічних операцій, а також статистичну звітність, яку повинні надсилати органам Державної служби статистики України;

- імпортувати в Україну лише ті товари, які за своїми технічними, фармакологічними, санітарними, фітосанітарними, ветеринарними та екологічними характеристиками не порушують мінімальних умов відповідних стандартів та вимог, що діють на території України (у разі відсутності національних стандартів та вимог України на певний товар – застосовувати відповідні міжнародні стандарти та вимоги або іноземні стандарти та вимоги, що діють у провідних країнах-експортерах зазначених товарів);

- утримуватися від порушень встановлених законом заборон, обмежень щодо субсидованого імпорту, демпінгового імпорту, реекспорту;

- у разі порушення вимог законодавства про ЗЕД нести передбачену ним господарсько-правову відповідальність, у т. ч. у формі застосування спеціальних санкцій, відповідно до встановленого порядку;

- інформувати Нацбанк України про відкриття валютних рахунків за межами України та надавати відомості про використання своїх валютних рахунків фіскальним органам у встановленому порядку.

Законодавством України гарантовано рівність прав та однаковий захист усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Такий захист здійснюється за зверненням зазначених суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності через дипломатичні та консульські установи, державні торговельні представництва, які представляють інтереси України [2, Ст.28].

Слід зазначити, що у разі застосування до українських суб'єктів господарювання дискримінаційних заходів на території певних держав, в

Україні можуть бути застосовані аналогічні заходи до суб'єктів господарювання відповідної країни [2, Ст.29; 3, Ст. 389].

Заходами у відповідь на дискримінаційні або недружні дії іноземних держав та економічних угруповань можуть бути:

- застосування повної заборони (повного ембарго) на торгівлю;
- застосування часткової заборони (часткового ембарго) на торгівлю;
- позбавлення режиму найбільшого сприяння або пільгового спеціального режиму;
- запровадження спеціального мита;
- запровадження режиму ліцензування та/або квотування зовнішньоекономічних операцій.;
- встановлення квот (контингентів);
- запровадження комбінованого режиму квот і контингентів;
- запровадження індикативних цін щодо імпорту та/або експорту товарів;
- інші заходи, передбачені законами та міжнародними договорами України

Спори, що виникають між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, іноземними суб'єктами господарської діяльності у процесі такої діяльності можуть розглядатися судами України, а також за згодою сторін спору Міжнародним комерційним арбітражним судом та Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті України та іншими органами вирішення спору, якщо це не суперечить чинним законам України або передбачено міжнародними договорами України [2, Ст.38].

До компетенції Арбітражного суду відносяться суперечки, що виникають з відносин: купівлі-продажу (постачання) товарів, виконання робіт, надання послуг, обміну товарами і послугами, перевезення вантажів і пасажирів, торгового представництва і посередництва тощо.

Стаття 7 Європейській конвенції, ратифікованої Україною у 1963 р., дозволяє сторонам обрати право, яке застосовуватиметься арбітрами під час розгляду справи з урахуванням положень контракту і торговельних звичаїв.

Відповідно до п. 2 ст. 1 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» до міжнародного комерційного арбітражу можуть за угодою сторін передаватися:

1) спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, які виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін знаходиться за кордоном;

2) спори підприємств із іноземними інвестиціями й міжнародних організацій, створених на території України, між собою, спори між їхніми учасниками, їхні спори з іншими суб'єктами права України [4, Ст. 1].

Арбітражне рішення, незалежно від того, у якій країні воно було винесене, визнається обов'язковим і при поданні до компетентного суду письмового клопотання виконується з урахуванням Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Отже, Україна, відповідно до чинного законодавства здійснює захист прав та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України згідно з нормами міжнародного права.

Література

1. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : навч. посібник / [За редакцією Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, І.Ю.Сіваченка]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 792 с.

2. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.91 № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377/

3. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.

4. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24.02.94
№ 4002-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 25. – Ст. 198.